

Базова В. І.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов і перекладу
Національного авіаційного університету

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ З КОМПОНЕНТОМ-КОЛОРОНІМОМ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ: ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті досліджено та проаналізовано особливості вживання колоронімів у фразеологічних одиницях, оскільки історія назв англійських кольорів демонструє складний зв'язок між мовою, культурою та тим, як люди сприймають навколишній світ. Мета статті – дослідити та проаналізувати особливості вживання колоронімів у фразеологічних одиницях англійської мови. Встановлено, що компоненти-колороніми знайшли своє місце в багатьох фразеологічних одиницях англійської мови й достатньо широко використовуються в англійській мові носіями мови. Визначено, що одними з найпоширеніших колоронімів у фразеологізмах в англійській мові є такі: *black* та *white*, які мають такі значення: темрява, влада, таємничість; *grey*, який позначає нейтральність, скромність і практичність; *red*, який означає червоний або рум'яний має два основні значення, а саме: кохання, пристрасть, небезпека; *blue* часто асоціюється як з небом, так і з морем, а також є поєднанням спокою і меланхолії, колір ясних днів і спокійних вод; *green* втілює зростання і життя, його значення пов'язані з: природою, зростанням, родючістю, молодістю та відсутністю досвіду, заздрістю; *yellow* означає колір золота або стиглого зерна та часто асоціюється зі щастям, теплом і обережністю, а також гіркотою, заздрістю, ревностями та страхом. З'ясовано, що англійська мова багата на фразеологізми з компонентами-колоронімами, які своєю чергою задають напрям смислу фразеологізму та його інтерпретації. Доведено, що символізм колоронімів у складі фразеологічних одиниць може відрізнитись від стандартних асоціацій з тим чи іншим кольором, які склалися у мові історично. Встановлено, що вивчення колоронімів у складі фразеологічних одиниць є важливим напрямком лінгвістичних досліджень з метою поглибленого розуміння культури, традицій, звичаїв, цінностей та способу життя народу. У сприйнятті кольору відображається бачення навколишнього світу тим чи іншим народом, а у фразеології приховано його багатотікову мудрість. Таке поєднання цих двох компонентів відкриває нові можливості для досліджень культурних та історичних явищ, що знайшли своє відображення у мові.

Ключові слова: колоронім, фразеологічна одиниця, історичний вплив, культура, негативний символізм, позитивний символізм.

Постановка проблеми. Сприйняття кольорів – захопливий аспект людського пізнання, який досліджується різними науками, включаючи біологію, неврологію, культурологію тощо. Англійські слова на позначення кольорів мають давню історію, вони зберігають століття людської взаємодії, культурних обмінів і тонких відмінностей у сприйнятті. Історія назв англійських кольорів демонструє складний зв'язок між мовою,

культурою та тим, як люди сприймають навколишній світ. Назва кожного кольору англійською мовою розповідає історію про минуле, розкриваючи цінності та моделі мислення людей, які нею розмовляли. Головне, що назви кольорів – це не просто слова; вони представляють різноманітні діапазони історичних впливів.

Досліджуючи терміни-колороніми тієї чи іншої мови, можливо відкрити, як мови розвивалися з часом, як змінювалися культури та як люди інстинктивно організують і розуміють світ за допомогою кольорів [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чимала кількість мовознавчих досліджень сучасних учених спрямована на вивчення колоронімів, зокрема у складі фразеологічних одиниць. Так, наприклад, М. С. Давидович та І. С. Ковальчук [2] розглядали значення та роль колоронімів у фразеологічному фонді англійської мови; І. А. Лягіна [3] аналізувала колороніми у структурі англійських фразеологізмів; Т. Стоянова, О. Коцабенко, О. Килимник [4] студіювали особливості перекладу колоронімів з англійської мови українською; О. Хорош [5] досліджувала фразеологізми з компонентом-колоронімом *red* та *white* як засіб характеристики людини; І. Я. Дувняк [6] вивчала широковживані ідіоми з назвами кольорів в англійській мові.

Мета статті – дослідити та проаналізувати особливості вживання колоронімів у фразеологічних одиницях англійської мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи фразеологічні одиниці з компонентом-колоронімом, можливо краще зрозуміти ту чи іншу культуру, схарактеризувати її особливості, а також простежити розвиток мови, якою спілкуються представники цієї культури. Усе завдяки тому, що культурний символізм відіграє вирішальну роль у формуванні розуміння та інтерпретації кольорів. Не дивно, що різні суспільства мають власний набір значень, наданих різним кольором. Для прикладу, червоний колір вважається щасливим і сприятливим у Китаї, однак часто асоціюється з небезпечкою або попередженням у багатьох західних країнах; зелений символізує родючість і удачу в Ірландії, однак іноді пов'язується із заздрістю чи ревностями в певних західних культурах; блакитний вважається кольором трауру в Ірані, але символізує мир і спокій у багатьох західних суспільствах. Ці приклади підкреслюють, як культурні переконання та норми можуть глибоко впливати на сприйняття кольору [1].

Компоненти-колороніми знайшли своє місце в багатьох фразеологічних одиницях англійської мови. Такі фразеологізми мають як художнє, так і популярне походження, і достат-

ньо широко використовуються в англійській мові носіями мови, їх часто можна почути в кіно чи на телебаченні [6, с. 130]. Колороніми у фразеологічних одиницях англійської мови можуть вживатись не лише в буквальному, а й у фігуральному значенні. Вони здебільшого характеризуються високим рівнем експресивності і можуть виражати як позитивну, так і негативну оцінку [5, с. 153].

Одними з найпоширеніших колоронімів у фразеологізмах в англійській мові є *black* та *white*. Назва чорного кольору у сучасній англійській мові походить від давньоанглійського слова *blæc*. Цей глибоко вкорінений термін несе конотації темряви та відсутності світла з давніх часів. До його значень в англійській мові, зокрема, належать такі [1]:

- темрява (історично чорний був пов'язаний з ніччю та величезною невідомістю всесвіту. Також він представляє первинну порожнечу або хаос у багатьох міфологіях);

- влада (в англійській мові чорний часто символізує авторитет і урочистість; у моді він передає витонченість, отож мантії суддів або офіційний одяг є прикладом цієї асоціації);

- таємничість (завдяки своїй здатності поглинати світло, чорний створює ауру таємничості та невідомості; його часто обирають для об'єктів, які мають на меті викликати загадковість або прихованість).

Інтегруючись у фразеологізми, значення чорного кольору часто виражається у негативних аспектах, таких як смерть або зло. Наприклад:

- *a black day* (a day on which something terrible has happened; a day of grief) [7];

- *black mood* (to be angry, irritable or in a temper; be down, gloomy or depressed; feel sad, miserable, melancholic or fed up) [7];

- *black out* (to be in a semi unconscious state so as to not have any memory of a particular moment; usually it is a short span of time when a person only remembers everything going 'black'; to go in deep shock so as to no longer be in cognizance of the environment; darkness or faint; a failure of electrical power supply) [7].

Притаманні чорному позитивні атрибути, такі як елегантність і офіційність також зустрічаються в англійській фразеології:

- *in the black* (to be in a profitable condition (usually referred to businesses) [7];

- *black tie* (formal evening dress code for men, typically consisting of a black tuxedo or dinner jacket with matching trousers and bow tie) [8].

Щодо колороніму *white*, його назва походить від давньоанглійського *hwit*, і може мати наступні значення:

- світло (білий колір в англійській мові, як і в більшості інших, асоціюється зі світлом, часто вважається найчистішим кольором через відображення всіх видимих довжин хвиль світла);

- чистота та невинність (в англійській культурі білий символізує чистоту та невинність; його традиційно носять наречені й використовують у релігійних церемоніях для позначення доброчесності);

Широкий спектр білого відображає різні символічні значення, починаючи від миру (білий голуб) і закінчуючи капітуляцією (білий прапор) [1]. Розглянемо наступні приклади:

- *great white hope* (someone or something expected to succeed or on whom/which certain hopes are based) [8];

- *hit the white* (to be correct; to be right on target) [8];

- *white flag* (a signal of surrender or defeat) [8];

- *a white knight* (one who saves another person from harm or a difficult situation) [8].

Однак, в англійській мові колоронім *white* може зустрічатись і у негативно забарвлених фразеологізмах, й наприклад:

- *white elephant* (an expensive item with no use or purpose; burdensome possession; something that's not useful anymore and costs a lot to keep) [8];

- *bleed (someone) white* (to take all of the money that another person has, often through blackmail) [8];

- (as) *white as a sheet* (extremely and unnaturally pale, as owing to fear or illness) [8].

Колоронімом, що використовується для позначення кольору між чорним та білим є *grey*. Назва сірого кольору в англійській мові походить від давньоанглійського слова *græg*, яке використовувалося для опису «проміжного» кольору. Він займає центральне місце не лише між чорним та білим, а ще й у людській психології [9, с. 3]. Сірий має особливе значення в англійській мові та культурі. Він часто асоціюється з нейтральністю, скромністю і практичністю. Крім того, його зазвичай пов'язують із промисловим середовищем через представлення таких матеріалів, як бетон і сталь. У літературі сірий колір часто використовується для передачі таких емоцій, як смуток, темрява або невизначеність [1]. Це чудово ілюструють наступні фразеологізми:

- *shades of grey* (refers to a situation where things are not really clear; when things are vague or have very sketchy details; a state of uncertainty where things are ambiguous) [8];

- *a grey area* (a concept or topic that is not clearly defined or that exists somewhere between two extreme positions) [8].

За Н. Кемертелідзе та М. Гіоргадзе, головним символічним значенням сірого кольору є нудьга та смуток. До того ж цей колоронім нерідко асоціюється зі старістю (*grey hair*) [9, с. 3]. Саме таке значення простежується у фразеологізмі *to give (one) grey hair* (to cause one to experience negative or undesired physical effects (such as having gray hair) by making them exceedingly worried, stressed, or upset) [8].

Далі пропонуємо розглянути колоронім *red*, чия назва походить від давньоанглійського слова *read*, що з'явилося від протоіндоевропейського кореня *reudh*, який означає *червоний* або *рум'яний*. В англійській мові червоний колір має два основні значення, а саме [1]:

- кохання, пристрасть (яскраві відтінки червоного викликають почуття пристрасті та енергії, а також часто асоціюються з любов'ю і бажанням);

- небезпека (червоний також може попереджати про небезпеку, він використовується в знаках і сигналах для привертання уваги через його високу видимість).

Відтак, подвійна природа червоного кольору як атрактора та попереджувального знаку ілюструє його потужний вплив на людські емоції. Це можемо простежити у таких фразеологізмах:

- *red-handed* (doing or about to do something illegal or wrong; committing or about to commit a crime) [8];

- *in the red* (spending more than you earn; owing money to the bank) [8];

- *go in(to) the red* (to go into debt) [8];

- (as) *red as a beet* (blushing or flushed, especially from embarrassment) [8];

– *red hot* (arousing exceptionally intense excitement or interest; extremely sexy or attractive; extremely spicy) [8].

З наведених вище прикладів можемо спостерігати те, що фразеологізми з колоронімом *red*, окрім яскравих почуттів, можуть описувати неприємну або небезпечну ситуацію, у якій опинилась людина, як-от злочин чи нестача грошей та борги, а також збентеження.

Колоронім *blue* має глибоку історію в англійській мові, часто асоціюється як з небом, так і з морем. Назва цього відтінку походить від давньофранцузького слова *bleu*, яке має німецьке походження. Лінгвістично його можна пов'язати з давньоверхньонімецьким словом *blao*, яке означає *сяйний*, що вказує на природне сяйво блакитного в навколишньому світі. В англійській культурі колоронім *blue* являє собою парадоксальне поєднання спокою і меланхолії. Це колір ясних днів і спокійних вод [1]. Це значення втілено, наприклад у фразеологізмі (*as*) *clear as the sky is blue* (very apparent or obvious) [8]. Історично блакитний пігмент був рідкісним і дорогим, що може сприяти його асоціації з чимось унікальним, незвичним, винятковим, для прикладу: *once in a blue moon* (very rarely; once after a long time; hardly ever) [8]. Також блакитний колір використовувався для одягу людей високого статусу та митців епохи Відродження, що асоціює його з авторитетом і гідністю. Це значення можемо простежити у фразеологізмі *blue blood* (a member of an upper-class family; descent from nobility or royalty; an aristocrat; a person from a family that has a high social status) [7]. В англійській фразеології також зустрічаються фразеологізми з колоронімом *blue*, що мають дещо негативне забарвлення:

– *blue Monday* (Monday in which one experiences a depressed mood due to returning to work after the weekend) [7];

– *feel blue* (have the blues) (to feel sad or depressed; to miss something or someone to a great extent) [7].

Колоронім *blue* чудово демонструє відмінності сприйняття кольорів спектра різними народами й культурами, адже, як відомо, цей колоронім в англійській мові використовується на позначення як блакитного, так і синього кольорів. Однак, на думку А. Л. Порожнюк, Кількість назв кольорів спектра жодним чином не свідчить про ступінь зорового сприйняття кольору. Кожна мова має свій спосіб поділу спектра. Це ще раз свідчить про те, що колір може відображати історію народу, його традиції, культуру, побут [10, с. 29].

Наступний колоронім – *green* – походить від середньоанглійського слова *grene*, що втілює зростання і життя. Значення, пов'язані з зеленим включають наступні [1]:

– природа (символізує рослини та ліси – життя і природні багатства);

– зростання (протягом усієї історії зелений колір був провісником весни та омолодження – теми, які є центральними для різних культурних міфів про відродження);

– родючість, плодovitість (родючість землі для сільського господарства в англійській культурі візуалізується через представлення зеленого кольору, позначаючи його як колір процвітання).

Зелений колір продовжує відігравати важливу роль у сучасній фразеологічній символіці, пов'язаній з екологією та захистом навколишнього середовища, завдяки його глибокому зв'язку з природою:

– *green state* (a country or sovereign state in which environmental concerns dictate policy or are of the utmost importance) [8];

– *green fingers* (a figurative trait attributed to someone who is a skilled gardener) [8].

В англійській фразеологічній мові зелений часто асоціюється з молодістю та відсутністю досвіду:

– *be green* (be (as) green as a gooseberry) (to be very young, immature, or inexperienced) [8];

– *a little green* (having little or no experience in a given field, specialty, or skill) [8].

Також фразеологічні одиниці з колоронімом *green* можуть описувати негативні людські почуття, особливо заздрість: *be green with envy* (to be very jealous of another person) [8].

Заглиблюючись у спектр кольорів, і розглядаючи англійські фразеологізми, слід також звернути увагу на колоронім *yellow*. В англійській мові цей термін походить від давньоанглійського слова *geolu*, що означає колір золота або стиглого зерна. Цікаво спостерігати, що ця асоціація зі стиглим зерном і, відповідно, врожаєм і процвітанню, залишалася важливою протягом століть. До того ж *yellow* нерідко асоціюється зі щастям, теплом і обережністю [1]. В англійській літературі яскравий відтінок жовтого використовується для того, аби викликати почуття радості та успіху, як у фразеологізмі *yellow brick road* (a path believed to lead to success or adventure) [8]. Однак, якщо говорити про більшість англійських фразеологізмів з колоронімом *yellow*, вони відображають скоріше несхвальні риси характеру та якості людини. Н. Кемертелідзе та М. Гіоргадзе наголошують на негативному символізмі жовтого кольору в англійській мові і як приклад наводять такі асоціації, як-от: гіркота, заздрість, ревності, страх [9, с. 4]. Наступні приклади використання колороніма *yellow* в англійській фразеології підтверджують це:

– *be yellow* (to be cowardly) [8];

– *wear yellow stockings* (to be jealous) [8];

– *a yellow streak* (a tendency to be cowardly or easily frightened) [8].

Як бачимо з наведених вище прикладів, у сучасній фразеології значеннєві відтінки колороніма *yellow* можуть не збігатися з асоціаціями, присутніми в англійській літературі.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Проведене дослідження дозволило виявити, що англійська мова багата на фразеологізми з компонентами-колоронімами. Нерідко саме колоронім задає напрям смислу фразеологізму та його інтерпретації. До того ж символізм колоронімів у складі фразеологічних одиниць може відрізнитись від стандартних асоціацій з тим чи іншим кольором, які склались у мові історично. Відтак, вивчення колоронімів у складі фразеологічних одиниць є важливим напрямком лінгвістичних досліджень з метою поглибленого розуміння культури, традицій, звичаїв, цінностей та способу життя народу. У сприйнятті кольору відображається бачення навколишнього світу тим чи іншим народом, а у фразеології приховано його багатотисячолітню мудрість. Саме через це поєднання цих двох компонентів відкриває нові можливості для досліджень культурних та історичних явищ, що знайшли своє відображення у мові.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо в аналізі фразеологічних одиниць з компонентом-колоронімом в англійській мові на матеріалі сучасної англійської художньої літератури.

Література:

1. The History Behind English Color Names. URL: <https://chinesetranslationservices.com/the-history-behind-english-color-names/> (дата звернення: 21.09.2024).
2. Давидович М. С., Ковальчук І. С. Значення та роль колоронімів у фразеологічному фонді англійської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2017. № 31. Т. 3. С. 35–37.
3. Лягіна І. А. Колороніми у структурі англійських фразеологізмів. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Сер.: Філологічна. 2010. Вип. 13. С. 425–429.
4. Стоянова Т., Коцабенко О., Килимник О. Особливості перекладу колоронімів з англійської мови українською. *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2021. № 33. С. 508–524.
5. Хорош О. Фразеологізми з компонентом-колоронімом RED та WHITE як засіб характеристики людини. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип 30. Т. 3. С. 152–156.
6. Duvnjak I. J. Colour Idiom Frequently Used In English language. *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku*. 2018. Vol. 12 No. 1-2. Pp. 127–136.
7. The Idioms. URL: <https://www.theidioms.com/> (дата звернення: 22.09.2024).
8. The Free Dictionary. URL: <https://www.thefreedictionary.com/> (дата звернення: 22.09.2024).
9. Kemertelidze N., Giorgadze M. Impact of Colour Symbolism on English Colour Idioms and Their Georgian Equivalents. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 2021. № 1(29). Pp. 1–6. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30032021/7453.
10. Порожнюк А. Л. Червона барва в мові художнього твору. *Культура слова*. 1990. Вип. 38. С. 29–33. URL: <http://www.kulturamovny.univ.kiev.ua/KM/pdfs/Magazine38-8.pdf>

Bazova V. Phraseological units with a colouronym component in the English language: linguistic and cultural aspect

Summary. The article investigates and analyzes the peculiarities of the use of colouronyms in phraseological units of the English language, since the history of the names

of English colours demonstrates the complex relationship between language, culture, and the way people perceive the world around them. The purpose of the article is to investigate and analyze the peculiarities of the use of colouronyms in phraseological units. It has been established that colouronyms components have found their place in many phraseological units of the English language and are quite widely used in the English language by native speakers. It was determined that one of the most common colouronyms in phraseology in the English language are: *black and white*, which have the following meanings: darkness, power, mystery; *grey*, which denotes neutrality, modesty, and practicality; *red*, which means red or ruddy, has two main meanings, namely: love, passion, and danger; *blue* is often associated with both the sky and the sea, and is also a combination of peace and melancholy, the colour of clear days and calm waters; *green* embodies growth and life, its meanings are related to: nature, growth, fertility, youth, and lack of experience, envy; *yellow* means the colour of gold or ripe grain and is often associated with happiness, warmth, and caution, as well as bitterness, envy, jealousy, and fear. It was found that the English language is rich in phraseological units with colouronyms components, which in turn determine the direction of the meaning of the phraseological unit and its interpretation. It has been proven that the symbolism colouronyms in the composition of phraseological units can differ from the standard associations with one or another colour that have formed in the language historically. It has been established that the study of colouronyms as part of phraseological units is an important direction of linguistic research with the aim of in-depth understanding of the culture, traditions, customs, values, and way of life of the people. The perception of colour reflects the vision of the surrounding world by one or another people, and its centuries-old wisdom is hidden in phraseology. Such a combination of these two components opens up new opportunities for research into cultural and historical phenomena reflected in language.

Key words: colouronym, phraseological unit, historical influence, culture, negative symbolism, positive symbolism.